

Tolmačenje v institucionalnem okolju: Slovenščina v Evropskem parlamentu

V raziskovalni nalogi z zgornjim naslovom je bilo predstavljeno, kako so slovenski tolmači umeščeni v kompleksnem institucionalnem okolju Evropskega parlamenta (EP), kako večjezično okolje vpliva na njihovo delo in kako sodelujejo z ostalimi akterji v tolmaškem polju. Izhodišče je bila teza, da so vsi akterji (institucija, govorniki in tolmači) odgovorni za uspešen prenos sporočila in da je kakovost tolmačenja odvisna od sodelovanja med tolmači, govorniki in vsemi udeleženci v polju.

V raziskavi so bili uporabljeni trije metodološki pristopi: s kritično analizo diskurza (KAD) smo analizirali splošen in specifičen institucionalni diskurz o tolmačih v EP, da bi predstavili njihovo vlogo, status, umeščenost in pričakovanja. Intervjuji s slovenskimi tolmači so razkrili, kako tolmači doživljajo svojo vlogo v EP in odnose z drugimi akterji v polju. V tretjem metodološkem sklopu smo analizirali avtentična besedila iz plenarnega zasedanja EP, da bi preverili, kako sodelovanje med tolmači in evropskimi poslanci poteka v praksi.

V teoretičnem delu raziskave je bil podan zgodovinski pregled tolmačeslovja, ki ga je zaznamoval premik discipline od začetnih kognitivnih, nevroloških in psiholoških raziskav do tolmačenja kot dejavnosti, ki je neločljivo povezana s širšim družbenim okoljem, na katero vplivajo drugi akterji v polju. Sodobni trendi v tolmačeslovju so usklajeni s sociologijo prevoda, pri kateri so v ospredju raziskav prevajalci in tolmači kot družbeni in kulturni akterji, ki dejavno sodelujejo v prevajalskem procesu.

V splošnem in dekontekstualiziranem diskurzu na spletni strani EP, ki je namenjena širši javnosti, se o tolmačih in tolmačenju v EP govori na splošno in abstraktno, ne da bi pri tem izpostavljali konkretne primere in omejitve institucionalnega okolja. Tolmačenje ima v tem diskurzu podporno vlogo, poudarek pa je na ideološki vlogi, ki jo ima EP pri večjezičnosti. Sporazumevanje v EP v vseh uradnih jezikih je predstavljeno faktografsko in neproblematično, pri čemer imajo tolmači status visoko usposobljenih strokovnjakov. Tudi v bolj specializiranih rubrikah na spletni strani so tolmači predstavljeni kot strokovnjaki, ki nimajo težav pri tolmačenju sporočila, ki ga posredujejo razumljivo, v celoti in tekoče. S tovrstnim diskurzom avtoritete se krepi in legitimira poklicni status skupine v tolmaškem polju, s čimer se ohranja njen simbolni, ekonomski in kulturni kapital. Vendar pa so v bolj specifičnem diskurzu o tolmačih na spletni strani poudarjene tudi družbene, kognitivne, psihološke in komunikacijske omejitve pri prenosu sporočila, kjer se razkriva, da so tolmači pri oblikovanju sporočila aktivno udeleženi in da imajo včasih težave pri dostopu do idej in konceptov, ki jih v govorih posredujejo evropski poslanci. Zaradi omejitev v institucionalnem okolju (omejen čas za govor skladno s poslovníkom, hitro branje evropskih poslancev iz zabeležk, besedne igre, šale) se ne more vedno zagotoviti popolno in tekoče tolmačenje brez zastojev.

Narisani komentarji Ljiljane Spasojević

Tolmači so v intervjujih poudarili svoje zadovoljstvo s statusom, ki ga imajo v EP, saj so delovni pogoji, tehnične zmogljivosti in standardi dobri, predvsem v primerjavi z zasebnim trgom. Vse je standardizirano, pravila tolmače ščitijo, saj se jim ni treba pogajati o delovnih in finančnih pogojih za vsako pogodbo posebej. V tolmaški službi (DG INTE – Generalni direktorat za tolmačenje in konference) so zaposleni strokovnjaki, ki natančno vedo, kateri pogoji morajo biti zagotovljeni, da lahko tolmači svoje delo opravijo optimalno. Dobri delovni pogoji so povezani z večjo varnostjo in predvidljivostjo najemanja, saj je EP eden izmed najpomembnejših delodajalcev, ki tolmačem zagotavlja redno delo.

Tolmačenje v EP poteka skoraj izključno v simultani tehniki v velikih dvoranah, kar onemogoča kakršenkoli stik in povratno informacijo, kar je manj spodbudno. Anonimnost je tesno povezana z občutkom koristnosti in zadovoljstvom, ki sta na zasebnem trgu zaradi neposrednega stika veliko bolj izražena. Tolmačenje v EP ima svoje značilnosti, postopke, terminologijo in sistem, ki jih mora tolmač ponotranjiti. Ko se usvojijo vsi postopki, prinaša

tolmačenje v EP dolgoročno prednost. Članstvo Slovenije v EU je bil mejnik tudi za slovenske tolmače. Predvsem mladi tolmači so dobili nove priložnosti za poklicno uveljavljanje in hitro pridobivanje izkušenj. Poudarjeno pa je bilo, da je članstvo dvorezen meč, predvsem z vidika zagotavljanja kakovostnega tolmačenja na lokalnem trgu.

Pri eksperimentu je bil analiziran korpus izvirnih in ciljnih besedil iz naključno izbranega plenarnega zasedanja EP. V prvi fazi sta dve skupini študentov, primerljivi po spolu in starosti, na podlagi meril kakovosti za tolmačenje ocenili 50 govorov, ki so bili tolmačeni iz angleščine v slovenščino. Ob upoštevanju ocen se je oblikovala uvrstitvena lestvica, pri kateri se je pokazala statistično pomembna razlika med 14 govori z najvišjimi ocenami in 14 govori z najnižjimi ocenami pri vseh spremenljivkah. Pri primerjavi govorov z najvišjimi in najnižjimi ocenami sta bila primerjana naslednja parametra: hitrost podajanja, ki vpliva na kognitivne vidike procesiranja, in večkratna prisotnost posameznih tolmačev na vrhu oziroma dnu lestvice.

Govorci bi morali upoštevati, da se njihovi govori tolmačijo in svoj prispevek posredovati na način, ki bi tolmačem omogočil procesiranje sporočila, kar se zdi samoumevno, a v našem korpusu iz plenarnega zasedanja se je pokazalo, da govorniki teh navodil ne upoštevajo, saj je bila priporočena hitrost s strani poklicnih združenj in raziskovalcev presežena v vseh primerih. Za takšno hitrost podajanja sta značilni visoka gostota informacij brez redundance in nezadostna uporaba prozodičnih elementov, kot so premori, poudarki in intonacija, ki v besedilu prispevajo h koheziji in koherenci ter olajšajo razumevanje in strukturiranje informacij.

S statistično analizo ni bila ugotovljena povezava med hitrostjo podajanja in uvrstitvijo govorov na lestvici, s čimer smo v naši raziskavi zavrnilo hipotezo o povezavi med hitrostjo in kakovostjo tolmačenja. Možna razlaga je, da je pri obvladovanju

ekstremne hitrosti, kot je bila ugotovljena v našem korpusu, v ospredju kompetenca posameznih tolmačev, kar je podkrepljeno tudi z njihovo uvrstitvijo, saj so vsi govori tolmačev, ki so jim bile dodeljene najvišje oziroma najnižje ocene, na vrhu oziroma dnu lestvice. Drugače povedano, variabilnost med tolmači v našem eksperimentu je pomembnejša od vpliva specifičnih delovnih pogojev, kar kaže, da so tolmači dodaten subjektivni dejavnik v večjezičnem okolju EP.

V drugi fazi smo preverili, kako tolmači v dejanskem konferenčnem okolju uporabljajo izpuste zaradi zgoščevanja besedila, ki je tako koherentno in informativno. Upoštevali smo Pymovo (2008) definicijo, ki izpustov ne opredeljuje kot napake, temveč kot strategijo, ki jo tolmači uporabljajo v ekstremnih delovnih pogojih. V gradivo smo vključili 10 izvirnih besedil iz korpusa z najvišjo hitrostjo podajanja in 10 izvirnih besedil z najnižjo hitrostjo podajanja ter njihove tolmačene različice. Izpusti so bili ocenjeni glede na tveganje, ki ga predstavljajo za cilje komunikacije. Pym razlikuje med izpusti nizkega tveganja, ki so del splošne gospodarnosti obvladovanja časa in ne ogrožajo temeljnih ciljev komunikacije, ter izpusti visokega tveganja. Pragmatičen učinek, ki so ga izpusti imeli na sporočilo, je ocenjevalo 5 konferenčnih tolmačev z najmanj 10-letnimi izkušnjami.

Iz rezultatov izhaja, da je tako v besedilih z najvišjo kot tudi z najnižjo hitrostjo podajanja največ izpustov nizkega tveganja, ki ciljev komunikacije ne ogrožajo bistveno, saj je informacija po navadi na voljo iz predhodnih delov besedila oziroma konteksta. Tolmačem omogočajo, da prihranijo čas in sprostijo procesne zmogljivosti za problematične segmente besedila. V analizi se je ravno tako vzpostavila povezava med hitrostjo podajanja in številom izpustov. Ugotovljena je bila statistično pomembna razlika med besedili z najvišjo in najnižjo hitrostjo podajanja, in sicer tako v skupnem številu izpustov kot tudi v številu izpustov visokega tveganja. Hitrejše podajanje tolmače sili, da izpustijo

še več informacij, ker so njihove procesne zmogljivosti preobremenjene, zato morajo obvladovati komunikacijska tveganja in sprejemati strateške odločitve o informacijah, ki so za njihove poslušalce bistvene.

Celovita ocena kakovosti terja pristop v več fazah, saj zgolj ocene občinstva na podlagi retoričnih parametrov ne razkrijejo kompleksnosti vseh prilagoditvenih procesov med tolmačenjem, kot so izpusti, zgoščevanje in redukcija, ki vplivajo na ciljno besedilo. Zato je treba oceno občinstva dopolniti s primerjavo izvirnega in ciljnega besedila na podlagi objektivnih in primerljivih meril, s čimer se razkrije vpliv procesov in strategij pri tolmačenju.

Tolmači so dosegli profesionalizacijo v institucionalnem okolju, v katerem imajo priznan status strokovnjaka s pripadajočimi pravicami in ugodnostmi. V naslednji fazi bi se morali v sodelovanju z ostalimi akterji v tolmaškem in institucionalnem okolju osredotočiti na ozaveščanje evropskih poslancev in jih prepričati o prednostih sodelovanja s tolmači. Pri tem bi se lahko sklicevali na krovno politiko EP o približevanju državljanom in izboljšanju komunikacije, katere sestavni del je tudi boljša večjezična komunikacija v institucionalnem okolju.

Vir:

Pym, Anthony D., 2008: On Omission in Simultaneous Interpreting: Risk Analysis of a Hidden Effort. Hansen, Gyde, Andrew Chesterman in Heidrun Gerzymisch-Arbogast (ur.): *Efforts and Models in Interpreting and Translation Research: A Tribute to Daniel Gile*. Amsterdam: John Benjamins. 83-105.